

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΑΚΜΗΣ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΕΡΜΑΤΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ ΩΣ ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (843-1054)

5. Η διεθνής ακτινοβολία του Βυζαντίου

α. Η βυζαντινή διπλωματία:

• Η βυζαντινή διπλωματία χρησιμοποιούσε ένα ευρύτατο φάσμα από **τρόπους** και **μέσα** για τους σκοπούς της:

1. **Χορηγίες** (σε χρήμα ή δώρα) σε ξένους ηγεμόνες.

2. **Σύναψη** συμμαχιών (συχνά με επιγαμίες) και εμπορικών συμφωνιών.

3. **Εκχριστιανισμός**.

• **Αυτοκράτορας**: χαράζει τη γενική εξωτερική πολιτική.

• **Λογοθέτης του δρόμου**: υπεύθυνος (από τον 7ο αιώνα) για την υποδοχή πρέσβων, ορισμό μελών βυζαντινών πρεσβειών κ.λπ.

β. Οι σχέσεις με τους Άραβες:

► Την εποχή αυτή αποκορύφωμα συγκρούσεων με Άραβες.

• **904**: Άλωση Θεσσαλονίκης.

• **Μέσα 10ου αιώνα: Ιωάννης Κουρκούας**: στρατηγός με μεγάλες επιτυχίες:

✓ **944**: Άλωση Συριακής Έδεσσας → ανάκτηση ιερού μανδηλίου.

✓ Οι επιτυχίες του προετοίμασαν την ανάκτηση της Κρήτης (961) και της Κύπρου (965) → περιορισμός πειρατικής δραστηριότητας.

• **Νικηφόρος Φωκάς και Ιωάννης Τζιμισκής**: επεκτείνουν το κράτος ως τη Συρία και την Παλαιστίνη.

→ Προσάρτηση Κιλικίας, Συρίας (ισχυρές βάσεις αραβικού στόλου).

Κάποιες φορές οι σχέσεις Αράβων - Βυζαντινών δεν ήταν εχθρικές: συνθήκες ειρήνης → ανταλλαγή αιχμαλώτων, πολιτιστικές επαφές και εμπορικές ανταλλαγές.

γ. Οι σχέσεις με τους Βουλγάρους:

γ1. Οι Βούλγαροι υπό τον Συμεών

► **Συμεών: διάδοχος του Βόρη**.

• Ονομάζεται «**ημιαργείος**» (= ημιέλληνας), επειδή είχε σπουδάσει στη σχολή της Μαγναύρας στην Κωνσταντινούπολη.

• Μεταφορά της πρωτεύουσας από την Πλίσκα στην Πρεσλάβα: διακόσμηση της νέας πρωτεύουσας με μεγαλοπρεπή κτίρια.

• Ενθαρρύνεται η μετάφραση έργων βυζαντινής λογοτεχνίας → η παλαιοσλαβική εκκλησιαστική λογοτεχνία γνωρίζει μεγάλη ακμή.

• Αποβλέπει στη δημιουργία μιας **βουλγαροβυζαντινής αυτοκρατορίας** με αυτοκράτορα τον ίδιο (→ αντικαθιστά τον τίτλο «**χάνος**» με το βυζαντινό τίτλο «**βασιλεύς**») → νέα περίοδος στις βουλγαροβυζαντινές σχέσεις.

• **913**: Οι Βούλγαροι μπροστά στα τείχη της Κωνσταντινούπολης → αποτυγχάνει η επίθεση → διαπραγματεύσεις με τον πατριάρχη Νικόλαο Μυστικό ο οποίος εκτελούσε χρέη αντιβασιλέως.

• Αυτοαναγορεύεται αργότερα «**βασιλεύς των Βουλγάρων και των Ρωμαίων**» → οι βυζαντινοί δεν αναγνώρισαν αυτόν τον τίτλο.

- **924:** Β' απειλή της Κωνσταντινούπολης → αποτυχία (← δε διαθέτει στόλο, εξασθενημένος στρατός από μάχες με Σέρβους και Κροάτες).

► **Πέτρος: διάδοχος του Συμεών:** ειρήνη με το Βυζάντιο (νυμφεύτηκε την εγγονή του αυτοκράτορα Ρωμανού Λακαπηνού). Λαμβάνει τον τίτλο «**βασιλεύς της Βουλγαρίας**».

γ2. Η ίδρυση νέου βουλγαρικού κράτους από τον Σαμουήλ. Η υποταγή στο Βυζάντιο

► **976: Σαμουήλ: νέος ηγεμόνας των Βουλγάρων.**

- Αρχιτέκτονας νέου βουλγαρικού κράτους με κέντρο τη ΒΔ Μακεδονία (Πρέσπα - Αχρίδα).

- Επεκτείνει τις βουλγαρικές κτήσεις μέχρι το Δούναβη και την Κεντρική Ελλάδα → ανησυχία στο Βυζάντιο.

→

- **Βασίλειος Β':**

- Αρχικά διπλωματικά μέτρα (αντιμετωπίζει εσωτερικά προβλήματα).

- Αργότερα έντονη στρατιωτική δράση:

- ✓ **997:** Πρώτη επιτυχία στην περιοχή του Σπερχειού (στρατηγός Νικηφόρος Ουρανός).

- ✓ **1014:** Μάχη Κλειδίου: συντριπτική ήττα Βουλγάρων →

- ✓ **1018:** Η Βουλγαρία υποτάσσεται. Το Βυζάντιο εφαρμόζει πολιτική εντατικού εκχριστιανισμού.

δ. Οι σχέσεις με τους Ρώσους:

- Εμπορικές σχέσεις (ειδικές συνθήκες).

- **957:** Επίσκεψη Όλγας (ηγεμόνας Κιέβου) στην Κωνσταντινούπολη → τίθενται οι βάσεις για το δεύτερο (και οριστικό) εκχριστιανισμό των Ρώσων.

- **Τέλη 10ου αιώνα:** Ο ηγεμόνας των Ρώσων **Βλαδίμηρος** ασπάζεται το χριστιανισμό (βαπτίζεται) και νυμφεύεται την πορφυρογέννητη πριγκίπισσα Άννα (αδελφή του Βασίλειου Β') →

- ✓ Η Ρωσία αποκτά διεθνές κύρος.

- ✓ Διάδοση Ορθοδοξίας και βυζαντινού πολιτισμού στη Ρωσία → η βυζαντινή τέχνη και ο βυζαντινός πολιτισμός αποτελούν βάση του ρωσικού πολιτισμού και της ρωσικής πνευματικής παράδοσης.

- ✓ Εισάγονται στη Ρωσία στοιχεία κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης του Βυζαντίου.

ε. Η βυζαντινή πολιτική στην Ιταλία και η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους:

► **Ιταλία:**

Ο **Νικηφόρος Φωκάς** προσπάθησε να προστατέψει τις βυζαντινές επαρχίες από τους Άραβες και να ενισχύσει τη βυζαντινή επιρροή στη Ρώμη και στα ημιавтоνόμα κρατίδια της Κεντρικής Ιταλίας.

► **Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους:**

- Τα **κρατίδια της Ιταλίας** έγιναν το μήλο της έριδας ανάμεσα στο Βυζάντιο και στη Γερμανική Αυτοκρατορία (χάθηκαν οριστικά για το Βυζάντιο το 1071, όταν τις κατακτούν οι Νορμανδοί, λαός σκανδιναβικής καταγωγής).

- **962:** Ο **Όθωνας Α'** στέφτηκε από τον πάπα της Ρώμης «**αυτοκράτωρ των Ρωμαίων**» → Ο Νικηφόρος αρνήθηκε να αναγνωρίσει στον Όθωνα τον τίτλο του

αυτοκράτορα ← ναυάγιο της πρεσβείας του επισκόπου της Κρεμόνας Λιουτπράνδου, ο οποίος είχε φτάσει στην Κωνσταντινούπολη για να προτείνει ειρήνη και γάμο του γερμανού διαδόχου με μια βυζαντινή πριγκίπισσα με προίκα τις βυζαντινές κτήσεις της Νότιας Ιταλίας (968).

• Βελτίωση σχέσεων επί **Ιωάννη Τζιμισκή**: ο **Όθωνας Β'**, διάδοχος του Όθωνα Α' νυμφεύτηκε την ανεψιά του αυτοκράτορα → η **Θεοφανώ** έφερε στην αυλή των Οθωνιδών τις συνήθειες και τις παραδόσεις του βυζαντινού πολιτισμού.

στ. Το Σχίσμα μεταξύ των δύο Εκκλησιών:

✓ Σχίσμα Εκκλησιών (1054):

► Πρωταγωνιστές:

1. Δυτικοί:

- Πάπας Λέων Θ' (1048-1054).
- Οι απεσταλμένοι του:
 - ✓ Καρδινάλιος Ουμβέρτος.
 - ✓ Αρχιγραμματέας Φρειδερίκος.
 - ✓ Επίσκοπος Αμάλφης Πέτρος.

2. Ανατολικοί:

- Πατριάρχης Μιχαήλ Κηρουλάριος (1043-1058).
- Η Σύνοδος της Κωνσταντινούπολης που αναθεμάτισε τους Δυτικούς και τους αφορισμούς τους (16-25 Ιουλίου 1054).

► Αίτια:

1. Δογματικά:

- Η θεωρία των Λατίνων περί εκπορεύσεως του Αγίου Πνεύματος και από του Υιού (filioque).

2. Λατρευτικά:

- Ως προς τη χρήση των άζυμων άρτων στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας.
- Η νηστεία του Σαββάτου.
- Η αγαμία του κλήρου γενικώς.
- Η χρήση αγαλμάτων στους ναούς.

3. Διοικητικά:

- Ο πάπας ήθελε να είναι αρχηγός όλων των εκκλησιών (το «πρωτεϊόν»).

4. Πολιτικά:

- Οι πάπες είχαν στραφεί νωρίς προς τους Φράγκους για συνεργασία.
- Οι πάπες είχαν στέψει αυτοκράτορες Ρωμαίων πολλούς δυτικούς ηγεμόνες.
- Οι πάπες είχαν εκδηλώσει από νωρίς πολιτικές φιλοδοξίες («δωρεά Κωνσταντίνου»).

5. Εθνολογικά:

- Η Δύση ήταν γερμανοφραγκοκρατούμενη, ενώ η Ανατολή ελληνοσλαβική και ασιατική.

► Αφορμές:

- Συνάντηση μεταξύ καρδινάλιου Ουμβέρτου και Μιχαήλ Κηρουλάριου (ο πάπας προκειμένου να δώσει τη στήριξη του στον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Θ' - απαραίτητη για τη στήριξη των απειλούμενων από τους Νορμανδούς βυζαντινών επαρχιών στην Ιταλία- ζητούσε να του αναγνωριστεί το πρωτείο και οι δογματικές του θέσεις από όλη τη χριστιανοσύνη → άρνηση Κηρουλάριου → αμοιβαίοι αφορισμοί, 1054).

► Αποτελέσματα:

- Διχασμός στο χριστιανικό κόσμο.
- Μεγάλη καταστροφή στο Ανατολικό κράτος:

- ✓ Οι Νορμανδοί κατέλαβαν τις βυζαντινές κτήσεις στην Ιταλία (1071).
- ✓ Οι Σελτζούκοι Τούρκοι κατέλαβαν την Ασία. Καταστροφή του βυζαντινού στρατού στο Ματζικέρτ (1071).
- ✓ Σταυροφορίες κατά της Ανατολής.

ζ. Οι σχέσεις με τις ιταλικές ναυτικές πόλεις:

- Η **Βενετία** κυρίως, αλλά και οι άλλες ναυτικές πόλεις της Ιταλίας αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα στη **διάρκεια του 10ου αιώνα**.
- Οι **Βενετοί** μετέφεραν με τα πλοία τους βυζαντινά στρατεύματα στο θέμα της Λογγοβαρδίας (Ιταλία) → ο **Βασίλειος Β΄** συνήψε **ευνοϊκή εμπορική συνθήκη** με τους Βενετούς → εγκαινίασε πολιτική παραχώρησης προνομίων στο βενετικό εμπόριο → μακροπρόθεσμα μοιραίο για την οικονομία του βυζαντινού κράτους.